

Kandinsky

B.I.I

Opdracht: Maak een collage van gekleurde cirkels.

Groep:	1
Tijdsduur Kijken:	20 min.
Maken:	45 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	papier
Beeldaspecten:	compositie, kleur
Variatie:	Schilderen op muziek
Meer informatie:	'Meneer Kandinsky was een schilder' van Daan Remmerts de Vries

De kunstenaar

Wassily Kandinsky (1866 – 1944) was een Russisch-Franse kunstschilder en graficus. Zijn schilderstijl behoorde aanvankelijk tot het expressionisme. Kandinsky was een van de schilders die vorm gaf aan de abstracte kunst in het begin van de twintigste eeuw. Kandinsky liet zich inspireren door muziek en probeerde muziek om te zetten in schilderijen.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan beeldende kunst in de leefomgeving herkennen.
 - De leerling kan praten over bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst.
 - De leerling kan een verhaal verzinnen rondom beelden.
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel dat hij tijdens het schilderen naar muziek luisterde. Bij welke kleuren zou Kandinsky vrolijke muziek hebben gehoord? En welke muziek hoorde hij bij de donkere cirkels?
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan onderwerpen uit zijn beleevingswereld gebruiken als inspiratiebron voor beeldend vormgeven.
 - De leerling kan binnen het onderwerp kennis maken met materialen, technieken en beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur).
 - De leerling kan de gebruikte materialen en gereedschappen benoemen en kent de regels voor goed en veilig gebruik.
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Teken eventueel de cirkels voor in verschillende maten op vouwblaadjes of laat de leerlingen de mallen gebruiken.

Benodigde materialen

- A3 papier wit of zwart
- vouwkarton 20x20 cm in verschillende kleuren
- vouwblaadjes 20x20 cm, 15x15 cm en 10x10 cm in verschillende kleuren
- mallen in verschillende maten om rondjes om te trekken
- lijm en eventueel lijmkammen
- scharen

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. De leerlingen kiezen vier kleuren vouwkartons als basis.
3. Vervolgens kiezen ze een aantal kleuren vouwblaadjes in verschillende maten.
4. Hier tekenen ze cirkels op in verschillende maten m.b.v. de mallen.
5. De cirkels worden uitgeknipt.
6. Deze cirkels stapelen ze van groot naar klein in een mooie kleurcombinatie; Welke kleuren passen mooi bij elkaar? Welke juist niet?
7. Tevreden met het resultaat? Plak dan de grootste cirkel vast op de basis en de opvolgende cirkels erbovenop.
8. Leer de leerlingen hierbij dat ze een klein beetje lijm op de kleinste cirkel doen. Gebruik eventueel lijmkammen.
9. Vervolgens gaan ze verder met de volgende compositie van cirkels tot ze uiteindelijk vier kleurencirkels hebben.
10. Plak deze samen op het A3 papier:

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over zijn beeldende werk.
 - De leerling kan kijken naar en praten over het werk van groepsgenoten.

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Kandinsky?
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen? Heb je verschillende combinaties uitgetest? Wat veranderde er dan?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Hoor je net als Kandinsky ook muziek als je naar deze kunstwerken kijkt?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de leerlingen wat een goede plek in de klas of school is om deze Kandinsky's ten toon te stellen. Voeg alle Kandinsky's samen tot een groot kunstwerk op de muur of op een prikbord.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Niki de Saint Phalle

BI.2

Opdracht: Maak een (fantasie) mens of -dier van klei.

Groep:	I
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	Deel 1: 45 min. kleien Deel 2: 45 min. schilderen
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	klei
Beeldaspecten:	vorm, kleur
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

De kunstenaar

Niki de Saint Phalle (1930 - 2002) was een Franse kunstschilder en beeldhouwer. Ze maakte reliëfs in gips en andere materialen. Vooral haar vrouwelijke 'Nana's' zijn beroemd. Deze grote vrouwenbeelden beschilderd in felle kleuren zijn wereldberoemd en in verschillende grote steden op de wereld te vinden. Maar ook haar fantasiebeesten zijn typerend voor deze kunstenares.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan beeldende kunst in de leefomgeving herkennen.
 - De leerling kan praten over bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst.
 - De leerling kan een verhaal verzinnen rondom beelden.
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Bespreek de opvallende kenmerken van het werk van deze kunstenaar: felle kleuren, zwarte lijnen om kleurvlakken, fantasievormen
- Fantasiebeesten: laat de kinderen zelf fantasiebeesten bedenken, zoals een krokofant, een kikkevaar, enz
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan onderwerpen uit zijn beleevingswereld gebruiken als inspiratiebron voor beeldend vormgeven.
 - De leerling kan binnen het onderwerp kennis maken met materialen, technieken en beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur).
 - De leerling kan de gebruikte materialen en gereedschappen benoemen en kent de regels voor goed en veilig gebruik.
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Snijd de klei.

Benodigde materialen deel 1

- kleiplanken of placemats
- klei (fijne chamotteklei) 16 stukken uit een brood klei van 10 kilo
- kleispatels, ijsstokjes en satéprikkers

Instructie deel 1

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is. Welke dieren hebben we ook alweer bedacht?
2. Leg uit: niet te dunne en lange stukken klei maken vanwege het risico op afbreken. Probeer uit een bonk klei te werken en geen stukjes klei aan te plakken, want als de klei droog is valt dit er gemakkelijk weer af.
3. Laat de klei goed doorkneden: de klei wordt zo soepel en makkelijker om mee te werken.
4. Laat de leerlingen hun eigen fantasiedier maken: probeer ze te sturen en uit te dagen tijdens het werk om niet te snel klaar te zijn. Wat kan je nog meer aan je dier toevoegen? Heeft hij oren? Vleugels? Ogen? Vacht?
5. Weet je nog waar we over gesproken hebben? Hoe deed de kunstenaar dit?
6. Ben je klaar? Heb je gecontroleerd of alles goed vast zit en er geen te dunne delen aan je beeld zitten?
7. Zet de naam met een satéprikker onderop je beeld en laat het drogen op een veilige plek.

Deel 2: schilderen

Voorbereiding

- Dek de tafels af met kranten
- Leg vellen A4 papier neer met verschillende kleuren verf
- Leg voor elk kind een dunne en een dikke kwast klaar
- Zet de beelden eventueel alvast klaar op de tafels

Benodigde materialen deel 2

- oude kranten
- verf (heldere kleuren)
- kwasten (dun en dik)
- waterpotten
- papier of bakjes om verf op te doen

Instructie deel 2

1. Haal de beelden van Niki de Saint Phalle weer even terug. Wat voor kleuren gebruikt ze? Welke vormen? Om de meeste kleurvlakken zit een zwarte lijn.
2. Leg uit dat de grote kwast is om de grote vlakken te schilderen en de kleine het handigst is voor de kleine hoekjes en randjes.
3. Laat de leerlingen eerst de kleurvlakken schilderen.
4. Laat dit drogen en schilder daarna de zwarte lijnen langs de vlakken.
5. Smeer de grote klodders verf goed uit.
6. Laat het beeld drogen.

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over zijn beeldende werk.
 - De leerling kan kijken naar en praten over het werk van groepsgenoten.

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Niki de Saint Phalle?
- Waarom heb je dit beest gekozen?
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Als jouw kunstwerk een plekje buiten zou krijgen waar vind jij dan dat ie zou moeten komen te staan?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoonstelt. Maak er een grote dierentuin van, gecombineerd met bijvoorbeeld de plastic dieren uit de klas. Stel ze tentoon zodat de ouders en eventueel de rest van de school ze goed kunnen zien maar zorg wel dat ze veilig staan en niet van een tafel of kast afgelopen kunnen worden.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Vincent van Gogh

B2.1

Opdracht: Maak jouw eigen Sterrennacht.

Groep:	2
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	45 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	verf en papier
Beeldaspecten:	compositie, kleur
Variatie:	schilderen direct op papier
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

De kunstenaar

Vincent van Gogh (1853-1890) was een Nederlands kunstschilder. Zijn werk valt onder het post-impressionisme, een stroming die het impressionisme opvolgde. Als hij begint met schilderen, wil hij vooral gewone mensen portretteren. Hij schildert arme boeren die zwaar werk doen. De kleuren van zijn schilderijen zijn donker (de Aardappeleters).

Hij verhuist naar Parijs en leert het werk van de Franse schilders kennen: licht en kleur zijn in hun werk belangrijk. Van Gogh verruimt de donkere kleuren voor heldere en de stippen in streepjes. Na twee jaar Parijs gaat Van Gogh naar Zuid-Frankrijk, waar hij o.a. boomgaarden en korenvelden schildert. Van Gogh wordt ziek en wordt opgenomen in een ziekenhuis. In de tuin van het ziekenhuis maakt hij de mooiste schilderijen. Een van de werken die daar is ontstaan is de Sterrennacht.

Kijken!

Voorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan beeldende kunst in de leefomgeving herkennen.
 - De leerling kan praten over bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst.
 - De leerling kan een verhaal verzinnen rondom beelden.
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen (of filmpjes) op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Voorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan onderwerpen uit zijn beleevingswereld gebruiken als inspiratiebron voor beeldend vormgeven.
 - De leerling kan binnen het onderwerp kennis maken met materialen, technieken en beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur).
 - De leerling kan de gebruikte materialen en gereedschappen benoemen en kent de regels voor goed en veilig gebruik.
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- aluminiumfolie
- plakkaat- of vingerverf (verschillende kleuren blauw, geel, oranje, groen, wit, goud)
- A4 papier

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Kijk naar vormen en kleuren in het schilderij de Sterrennacht. Welke kleuren zie je?
3. Geef alle kinderen een stuk aluminiumfolie
4. Doe hier wat verf op in de kleuren van de Sterrennacht
5. Laat de leerlingen met hun vingers schilderen; de lijnen en vormen. De kleuren mengen vanzelf maar laat ze niet doorgaan tot het een kleur is geworden.
6. Maak een afdruk door een vel papier op de verf te leggen en licht aan te drukken.
7. Je kunt een paar afdrukken maken.
8. Eventueel kun je daarna nog andere kleuren verf toevoegen en nogmaals afdrukken maken.
9. Laat de schilderijen drogen .
10. Doe hetzelfde nog een keer maar dan met andere kleuren als de eerste laag. Voeg nu ook wat goud toe.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over zijn beeldende werk.
 - De leerling kan kijken naar en praten over het werk van groepsgenoten

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Van Gogh?
- Herken je de vormen en kleuren van Van Gogh?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoonstelt. Hoe komen ze het best tot hun recht? Misschien als een echt museum: maar hoe ziet een museum er eigenlijk uit? Kan het in de hal/aula van de school?

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Gaudí

B2.2

Opdracht: Maak een huis, hut, toren of kasteel van klei.

Groep:	2
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	60 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	klei
Beeldaspecten:	vorm, ruimte, kleur
Variatie:	schilderen van het bouwwerk
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

De kunstenaar

Antoni Gaudí (1852–1926) was een Spaanse architect. Hij ontwierp rond 1900 bijzondere gebouwen en objecten, vooral in Barcelona, waarvan de Sagrada Família het bekendste is. Gaudí wordt beschouwd als een grondlegger van de organische architectuur. Vergeleken met de architecten van zijn tijd was Gaudí heel praktisch ingesteld. In plaats van veel tijd achter de tekentafel door te brengen, was hij vaak in de weer met maquettes om bijvoorbeeld de sterkte van een constructie te testen. Ondanks dat Gaudí's gebouwen een luxueuze indruk geven, gebruikte hij vooral relatief goedkoop materiaal, zoals baksteen. Voor zijn mozaïeken werden vaak scherven gebruikt die afval waren van firma's in keramiek.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan beeldende kunst in de leefomgeving herkennen.
 - De leerling kan praten over bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst.
 - De leerling kan een verhaal verzinnen rondom beelden.
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan onderwerpen uit zijn beleevingswereld gebruiken als inspiratiebron voor beeldend vormgeven.
 - De leerling kan binnen het onderwerp kennis maken met materialen, technieken en beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur).
 - De leerling kan de gebruikte materialen en gereedschappen benoemen en kent de regels voor goed en veilig gebruik.
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- kleiplanken of placemats
- klei (fijne chamotteklei) 16 stukken uit een brood klei van 10 kilo
- kleispatels, ijsstokjes en sateprikkers voor het bewerken van de klei
- knopen
- schelpen
- gekleurd plastic (klein speelgoed, enz.)
- (strijk)kralen
- kleine potjes of plastic bakjes

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Kijk samen nog eens naar de foto's van de gebouwen van Gaudí
3. Wat zie je? Recht en hoekig of fantasievol en weinig kleur of kleurrijk?
4. Leg uit wat we gaan maken en hoe we gaan versieren. Vertel iets over mozaïek.
5. Laat de kinderen de klei soepel kneden.
6. Maak een gebouw à la Gaudí denk aan: ramen, deuren, balkons, torens.
7. Wijs de kinderen op de 'kleiregels': niet te dunne of te lange delen.
Plak onderdelen heel goed vast zodat ze niet afbreken als de klei gedroogd is.
8. Is je gebouw klaar en zit alles erop wat je wilt?
9. Bedenk dan in welke kleuren en vormen je jouw gebouw wilt gaan versieren.
en vul de bakjes met deze kleuren en materialen.
10. Duw de versiering in de nog natte klei: zo diep dat alleen de voorkant nog te zien is.
11. Maak patronen en vormen in de klei met de versiering.
12. Natuurlijk mag je net als bij Gaudí nog best wat klei zien maar niet te veel.
13. Ben je helemaal klaar en zitten de kleidelen en de versiering goed vast?
Zet je bouwwerk dan op een veilige plek om te drogen.
14. Is er na het drogen toch wat van de versiering uitgevallen dan is deze vast te zetten met sterke lijm.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over zijn beeldende werk.
 - De leerling kan kijken naar en praten over het werk van groepsgenoten.

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken? Wat vind je van deze stad? Zou je in deze stad willen wonen?
- Waar is jouw huis/toren of anders voor bedoeld? Wie zouden er in kunnen wonen?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Gaudí?
- Waarom heb je dit gebouw gekozen?
- Waarom heb je voor deze versiering gekozen?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoonstelt.

Maak er bijvoorbeeld een stad van door alle bouwwerken bij elkaar te zetten gecombineerd met bijvoorbeeld huizen van blokken uit de blokkenhoek. Zo zie je goed het verschil tussen de recht en hoekige bouwwerken en de bouwwerken die in de klas zijn gemaakt. Stel ze tentoon zodat de ouders en eventueel de rest van de school de stad goed kunnen bekijken maar zorg wel dat ze veilig staan en niet van een tafel of kast afgelopen kunnen worden.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Johannes Vermeer

B3.1

Opdracht: Schilder een portret met een bijzonder attribuut.

Groep:	3
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	deel 1: 60 min. deel 2: 20 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	verf
Beeldaspecten:	compositie, kleur
Variatie:	schilderen op doek ipv papier
Meer informatie:	internet

De kunstenaar

Johannes Vermeer (1632-1675) is een van de beroemdste Nederlandse kunstschilders uit de Gouden Eeuw. Hij werd in Delft geboren. Vermeers schilderijen onderscheiden zich door een subtiel kleurgebruik en een ideale compositie. Hij gebruikte soms dure pigmenten en had een grote voorkeur voor ultramarijn en loodtingeel. Vermoedelijk maakte Vermeer in totaal zo'n vijfenveertig schilderijen, waarvan er vijfendertig bewaard zijn gebleven. Dit betekent dat hij maar twee à drie doeken per jaar schilderde. Het 'Meisje met de parel' is een schilderij uit 1665-1667. Het is uitgegroeid tot het meest bekende schilderij van Vermeer. Wie het meisje met de parel is is onbekend, misschien is het Vermeers oudste dochter Maria, die in die periode twaalf of dertien jaar oud was.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst benoemen.
 - De leerling maakt kennis met het werk van een beeldend kunstenaar of ontwerper.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan rekening houden met de richtlijnen van de opdracht.
 - De leerling kan een persoonlijke invulling geven aan de opdracht.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren met beeldaspecten of materialen of technieken.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen deel 1

- stevig A4 papier om op te schilderen
- potloden
- schetspapier
- dunne en dikke kwast
- plakkaatverf in verschillende kleuren
- waterpotten

Instructie deel 1

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Leg de opdracht uit: een bladvullend portret, dus geen armen en benen. Kies zelf een attribuut, zoals een bril, oorbellen, pet, ketting om aan je portret toe te voegen zoals Vermeer deed met de parel.
3. Leg de regels voor het tekenen van een portret uit: welke vorm heeft een hoofd? Waar zitten de ogen, neus en mond? (zie illustratie).
4. Leg uit wat schetsen is: tekenen zonder hard op je potlood te drukken. Je kunt zo een lijn zetten die je makkelijk weer kan veranderen.
5. Oefen met het maken van een geschetst portret op het schetspapier.
6. Leg voordat de leerlingen beginnen met het schilderen van hun portret uit dat er een heleboel kleuren verf op tafel liggen maar dat ze 'in geval van nood' met de drie primaire kleuren alle kleuren kunnen mengen die er zijn. Welke kleuren zijn dat? Welke kleuren moet ik mengen om een bepaalde kleur te krijgen?
7. Geef aan dat je ook met verf kunt schetsen door een lichte kleur verf te gebruiken voor de basis van je portret.
8. Schilder het portret en houd rekening met de opdracht en de instructie.
9. Weet je al welk attribuut je wilt toevoegen aan jouw portret? Houdt daar dan alvast rekening mee.
10. Stimuleer de leerlingen die snel klaar zijn goed te kijken en dingen toe te voegen die ze nog gemist hebben: wimpers, wenkbrauwen, oren, nek en schouders, kleding, achtergrond.
11. Stimuleer de kinderen die langzaam zijn niet te precies te werken, de grote kwast te gebruiken voor de grote delen, enz.
12. Laat de portretten drogen.

Benodigde materialen deel 2

- stof
- papier met printjes
- ijzerdraad
- aluminiumfolie
- lijm
- kniptang (voor ijzerdraad)

Instructie deel 2

1. Kies van welk materiaal jij jouw attribuut gaat maken: stof, papier met printjes, ijzerdraad, aluminiumfolie.
2. Maak jouw bril, oorbellen, pet, ketting of strik.
3. Probeer eerst uit of het goed is voordat je het vast maakt met lijm of ijzerdraad.

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan aan de hand van zijn werkstuk vertellen over het verloop van het werkproces.
 - De leerling kan het verschil in aanpak zien en benoemen tussen zijn eigen werk en dat van zijn klasgenoten.
(zie ook de leerdoelen van groep 1+2)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Vermeer?
- Waarom heb je dit attribuut gekozen?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoonstelt. Hoe komen ze het best tot hun recht. Misschien als een echt museum, maar hoe ziet een museum er eigenlijk uit? Kan het in de hal/aula van de school?

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Friedrich Hundertwasser

B3.2

Opdracht: Maak een kleurrijk bouwwerk à la Hundertwasser.

Groep:	3
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	80 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	kartonnen doosjes, papier, verf
Beeldaspecten:	ruimte, kleur, compositie
Variatie:	Leg een link naar het kleur- en patroongebruik van Niki de Saint Phalle en Gaudi of voer deze opdracht uit in tweetallen of groepjes.
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

De kunstenaar

Friedensreich Hundertwasser (1928-2000) was een Oostenrijks kunstenaar en architect die vooral bekend is geworden van de door hem ontworpen kleurrijke gebouwen gebouwd met aandacht voor milieu en natuur. Opvallend bij zijn ontwerpen is dat rechte lijnen ontbreken, er gebruik gemaakt is van felle kleuren en veel van zijn gebouwen een typisch torentje hebben. Hundertwasser is hierbij duidelijk beïnvloed door de Spaanse kunstenaar/architect Gaudi. Ook de schilderijen van Hundertwasser zijn uitbundig van kleur en bevatten voornamelijk glooiende lijnen.

Kijken!

Vorbereitung

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst benoemen.
 - De leerling maakt kennis met het werk van een beeldend kunstenaar of ontwerper.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereitung

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan rekening houden met de richtlijnen van de opdracht.
 - De leerling kan een persoonlijke invulling geven aan de opdracht.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren met beeldaspecten of materialen of technieken.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Verzamel met de groep kartonnen verpakkingsmateriaal: doosjes in allerlei maten. Zorg dat je voldoende verschillende maten hebt.
- Als vooroefening kunnen de leerlingen eventueel een schets maken van een gek Hundertwasser huis of gebouw en deze inkleuren met kleurpotlood en de bekende Hundertwasser patronen.

Benodigde materialen

- kartonnen doosjes in verschillende maten
- gekleurd papier (niet te dik)
- lijm
- schilderstape
- kwasten
- verf

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Zoek doosjes uit waarmee jij een interessant gebouw kunt maken.
3. Bekleed deze met gekleurd papier door ze helemaal in te lijmen en ze daarna in het papier 'in te rollen'.
4. Heb je alle doosjes die je wilt gebruiken ingepakt? Bouw dan je huis door de doosjes tegen elkaar te plaatsen en vast te maken met het schilderstape. Doe dit samen met je buurman of buurvrouw zodat deze kan helpen met vasthouden van de verschillende onderdelen.
5. Doe dit lekker gek: met torentjes en rare vormen zoals Hundertwasser dit ook deed.
6. Is jouw gebouw zoals je wilt met de juiste kleuren en vormen?
7. Schilder met verf de ramen, deuren en andere details op jouw gebouw.
8. Voeg eventueel ook extra kleur toe aan je gebouw.
9. Voeg ook de kronkelende lijnen toe over de gevels en rondom de ramen die zo typerend zijn voor de gebouwen van Hundertwasser.
10. Vergeet ook niet gouden accenten toe te voegen.
11. Misschien groeien er wel plantjes op het dak van jouw gebouw? Staan er bomen en bloemen voor de deur?
12. Werk ook de schilderstape netjes weg met verf.
13. Laat de verf drogen.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan aan de hand van zijn werkstuk vertellen over het verloop van het werkproces.
 - De leerling kan het verschil in aanpak zien en benoemen tussen zijn eigen werk en dat van zijn klasgenoten. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken? Wat vind je van deze stad?
- Zou je in deze stad willen wonen?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Hundertwasser?
- Waarom heb je dit gebouw gekozen? Wil je hierin wonen?
- Waarom heb je voor deze versiering gekozen?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoonstelt. Maak er bijvoorbeeld een stad van door alle bouwwerken bij elkaar te zetten en er een echte Hundertwasser stad van te maken door bomen, struiken en bloemen toe te voegen. Of combineer deze stad met de Gaudi gebouwen van groep 2. Stel ze tentoon zodat de ouders en eventueel de rest van de school de stad goed kunnen bekijken.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Pieter Bruegel

B4.1

Opdracht: Maak gezamenlijk een nieuwe versie van het schilderij 'de Kinderspelen'.

Groep:	4
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	60 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	potlood/papier
Beeldaspecten:	compositie, kleur, ruimte

De kunstenaar

Pieter Bruegel de Oude (± 1525 – 1569) was een Brabantse kunstschilder. Hij was de vader van Pieter Brueghel de Jonge en van Jan Brueghel de Oude. Hij wordt in de literatuur soms ook de "Boeren-Bruegel" genoemd, omdat er in zijn oeuvre een aantal schilderijen voorkomen die scènes uit het boerenleven afbeelden. Pieter bracht het grootste gedeelte van zijn leven door in Antwerpen, toen een bruisende handelsstad en het centrum van de boekproductie in de Nederlanden. In zijn tekeningen en prenten beschrijft Bruegel de tijd en brengt de manier van feesten en leven bijzonder goed in beeld.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KIJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst benoemen.
 - De leerling maakt kennis met het werk van een beeldend kunstenaar of ontwerper.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Laat een aantal verschillende schilderijen van Bruegel zien en laat de kinderen vooral vertellen wat ze zien. Zoem in op de details. Hoe ging dat in die tijd? In hoeverre is dat anders van hoe het nu is of gaat? Kijk naar kleding, voedsel.
- Eindig met de Kinderspelen. Zoem in op verschillende hoeken van het schoolplein: wat gebeurt er allemaal? Hoe zien de mensen eruit? Waarmee spelen zij? Zijn er dingen waarmee we nu nog spelen? Wat zie je aan de kleuren?
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan rekening houden met de richtlijnen van de opdracht.
 - De leerling kan een persoonlijke invulling geven aan de opdracht.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren met beeldaspecten of materialen of technieken.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- papier 15x15 cm
- potloden
- viltstiften

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Maak het schoolplein uit deze tijd. Wat doen wij allemaal?
3. Elk kind maakt zijn eigen tekening en aan het eind worden alle tekeningen van de hele groep samengevoegd tot een geheel.
4. Zitten de leerlingen in tafelgroepjes dan kunnen ze afspraken maken wie wat wil gaan tekenen.
5. Teken de afbeelding eerst met potlood.
6. Leg de verschillende tekeningen tussen door even aan elkaar. Misschien kun je wel iets tekenen dat begint op jouw tekening en doorloopt op die van je buurvrouw.
7. Pas je tekening eventueel nog aan.
8. Kleur je tekening in met viltstift.
9. Plak of prik alle tekeningen tegen elkaar aan zodat je een groot schilderij krijgt.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan aan de hand van zijn werkstuk vertellen over het verloop van het werkproces.
 - De leerling kan het verschil in aanpak zien en benoemen tussen zijn eigen werk en dat van zijn klasgenoten. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Is het bij elkaar een echte Bruegel geworden?
- Is het een geheel geworden? Zo ja/nee, waar komt dat door?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat vond je van de samenwerking?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen waar dit gezamenlijke kunstwerk tentoongesteld moet worden.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Botero

B4.2

Opdracht: Een papier maché beeld maken à la Botero.

Groep:	4
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	deel 1: 90 min. deel 2: 40 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	kosteloos materiaal en papier mache
Beeldaspecten:	ruimte, textuur, vorm
Variatie:	draadfiguren maken à la Giacometti
Meer informatie:	internet

De kunstenaar

Fernando Botero (1932-....) is een Colombiaans schilder en beeldhouwer. Na een opleiding in het klooster kreeg hij twee jaar lang een opleiding voor stierenvechter. Hiervoor bleek hij te weinig talent te hebben. Hij begon met het schilderen van stierengevechten, maar op een dag merkte hij dat hij geen stier, maar een landschap schilderde. Vanaf dat moment was hij naar eigen zeggen kunstenaar. Botero maakt bronzen beelden, schilderijen en tekeningen die op het eerste gezicht vooral dikke, opgezwollen mensen afbeelden. De mensen lijken vaak een beetje te zweven. De hoofden zijn meestal relatief groot (tot wel een kwart van het lichaam), de handen en voeten zijn daarentegen meestal zeer klein. Net als de mond en de ogen. Vaak kijken de geportretteerde personen scheel. De kunst van Botero is vaak grappig en ontroerend.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst benoemen.
 - De leerling maakt kennis met het werk van een beeldend kunstenaar of ontwerper.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan rekening houden met de richtlijnen van de opdracht.
 - De leerling kan een persoonlijke invulling geven aan de opdracht.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren met beeldaspecten of materialen of technieken.
 (zie ook de leerdoelen van groep 1+2)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Laat de kinderen allemaal een wasmiddelfles of andere grote plastic fles (met dop) meenemen met een leuke vorm.
- Maak behangplak aan voor het papier maché.
- Dek de tafels goed af met kranten of tafelzeilen.

Benodigde materialen deel 1

- plastic flessen (1 per kind)
- oude kranten in stroken gescheurd
- schilderstape
- emmer behangplak
- potjes/schaaltjes voor behangplak op verschillende tafels
- eventueel dun wit papier voor laatste laag papier maché

Instructie deel 1

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Bedenk wat je wilt gaan maken?
3. Wat is ook alweer de stijl van Botero? Bolle hoofden, lijven, dieren met veel ronde vormen.
4. Onze fles vormt daarvoor de basis en heeft al bollingen en deuken op verschillende plekken.
Maak hier gebruik van.
5. Voeg bolle wangen, ogen enzovoort toe door van krant proppen te maken in de goede vorm en deze met schilderstape op de fles te plakken. Lastig in je eentje? Vraag dan hulp aan je buurman/buurvrouw om de verschillende onderdelen vast te houden.
6. Heb je alles op zijn plek? Dan gaan we er een beeld van maken door alles met papier maché te beplakken.
7. Pak een strook krantenpapier en haal deze door de behangplak.
8. Plak dit op je fles en ga zo door tot je niets meer van je fles ziet.
Er moeten wel twee of drie lagen over de delen die je aan de fles toegevoegd hebt.
9. Eindig met een laag wit papier, dan is je beeld makkelijker te overschilderen.
10. Laat hem goed drogen, dit duurt wel een week.

Benodigde materialen deel 2

- verf (zwart/wit/goud/zilver/brons)
- kwasten
- waterpotten
- oude kranten

Instructie deel 2

1. Kies uit de bovengenoemde kleuren 1 kleur.
2. Schilder je beeld met een grote kwast helemaal in een kleur, goed dekkend, ook alle kleine hoekjes en gaten.
3. Eventueel kun je als de eerste laag verf droog is een dunne waterige laag goudkleurige verf aanbrengen en deze een beetje uitvegen. Zo lijkt het echt een bronzen beeld.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan aan de hand van zijn werkstuk vertellen over het verloop van het werkproces.
 - De leerling kan het verschil in aanpak zien en benoemen tussen zijn eigen werk en dat van zijn klasgenoten.
(zie ook de leerdoelen van groep 1+2)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken? Wat vindt je van deze beelden?
- Welke vormen en kleuren zien we?
- Welke titel of naam zou je jouw beeld geven? Waarom?
- Als je een gevoel bij je beeld bedenkt, welk gevoel hoort erbij: grappig, ontroerend, verdrietig, brutaal?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Botero?
- Waarom heb je voor deze vorm gekozen?
- Waarom heb je voor deze kleur gekozen?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe je deze kunstwerken tentoon wil stellen. Misschien kunnen jullie een beeldentuin maken.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Matisse

B5.1

Opdracht: Maak een collage à la Matisse.

Groep:	5
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	60 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	papier
Beeldaspecten:	vorm, kleur, compositie
Variatie:	collage maken met zwart/wit, vorm- en restvorm à la Escher
Meer informatie:	De parkiet, de zeemeermin en de slak, A. van Haeringen. o.a. internet

De kunstenaar

Henri Matisse is een Franse schilder en beeldhouwer uit de stroming van het fauvisme, een stroming die bekend staat om het gebruik van felle, nauwelijks gemengde kleuren en het weglaten van perspectief. Fauvisme wordt gezien als het begin van de moderne kunst. In de laatste jaren van zijn leven kan Matisse niet meer schilderen, en legt zich toe op het uitknippen van vormen uit geveerd papier.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling maakt kennis met de begrippen autonome en toegepaste kunst.
 - De leerling maakt kennis met het werk van verschillende kunstenaars (autonoom en toegepast). (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.
- Wijs de leerlingen op organische en geometrische vormen, compositie, vorm en restvorm, kleurschikking.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en kunst gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren en verschillende mogelijkheden uitproberen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- wit tekenpapier op A3 of A4 formaat
- gekleurd papier in primaire kleuren (halve vellen A4 of restpapier)
- scharen
- lijm

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Deel de materialen uit: elk kind krijgt een vel tekenpapier.
3. Op tafel ligt een stapeltje gekleurd papier en scharen.
4. Leg uit hoe je een vorm kunt knippen die aan twee kanten gelijk is door het blaadje dubbel te vouwen en dan te knippen vanaf de dichte rand.
5. Maar zonder dubbel te vouwen een figuur knippen mag natuurlijk ook.
6. Wat voor vormen gebruikte Matisse ook alweer in zijn kunstwerken? Bladvormen, zeewieren, bloemachtige vormen.
7. Knip direct, zonder eerst te tekenen.
8. Welke kleuren kies je en waarom? Neem je verschillende kleuren of gebruik je maar 1 of 2 kleuren?
9. Geef aan dat er verschillende composities mogelijk zijn met de uitgeknipte figuren: naast elkaar of over elkaar heen, recht of rommelig, kleur bij kleur of door elkaar heen. Laat de kinderen verschillende composities uitproberen.
10. Maak een mooie compositie van het werk en plak alle vormen vast.

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen verwachting.
 - De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse ervaringen betrekken. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Matisse?
- Welke keuzes zijn er gemaakt?(kleurgebruik, vorm, compositie)
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen? Heb je verschillende composities uitgetest? Wat veranderde er dan?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk met de kinderen een goede plek om deze kunstwerken ten toon te stellen.

Becoördeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Rietveld

B5.2

Opdracht: Ontwerp en maak je eigen Rietveld meubel.

Groep:	5
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	120 min.
Verwoorden:	min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	karton, stevig papier
Beeldaspecten:	ruimte, kleur, vorm
Variatie:	meubels maken met hout en figuurzagen of werk in een groepje aan een ontwerp
Meer informatie:	Boek: Rietveld meubels om zelf te maken (uitgeverij Thoth) Youtube films

De kunstenaar

Gerrit Rietveld (1888-1964) was een van de medewerkers van De Stijl. De Stijl was een tijdschrift, maar het was ook een idee, een wereld- en kunstbeschouwing. Naast Rietveld waren Theo van Doesburg, Piet Mondriaan en J.J.P. Oud belangrijke medewerkers van De Stijl. Voor de kunstenaars van De Stijl waren rechte lijnen en primaire kleuren het uitgangspunt. Dit is goed te zien in de meubelontwerpen en bouwkundige ontwerpen van Rietveld.

Kijken!

Voorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling maakt kennis met de begrippen autonome en toegepaste kunst.
 - De leerling maakt kennis met het werk van verschillende kunstenaars (autonoom en toegepast) (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Voorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en kunst gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren en verschillende mogelijkheden uitproberen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Maak een proefje voor jezelf om te kijken waar je tegen aan loopt. Deze hoeft je niet te laten zien aan de kinderen maar zorgt ervoor dat je de kinderen beter kunt helpen bij dit project.

Benodigde materialen

- papier
- potloden
- linialen
- stevig papier in primaire kleuren en zwart
- evt. ribkarton
- stroken
- scharen
- lijm
- lijmkammen

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. We gaan eerst een ontwerp maken; denk hierbij aan de rechte vlakken en lijnen van Rietveld.
3. Maak eerst een paar schetsen en teken dan op de juiste grootte.
4. Probeer je stoel 'uit te vouwen', dat wil zeggen teken alle onderdelen die er aan je stoel zitten apart op ware grootte.
5. Probeer ook te bedenken hoe je de verschillende delen van je ontwerp aan elkaar gaat maken.
Denk daarbij aan inkepingen, doorsteken en plakstroken.
6. Teken je verbindingen ook in je ontwerp.
7. Werk precies en netjes.
8. Wanneer je meerdere delen nodig hebt van eenzelfde maat, maak dan een sjabloon van stevig papier die je om kan trekken.
9. Knip alle onderdelen van je meubel uit.
10. Kijk eventueel samen met je klasgenoten naar oplossingen voor de moeilijkheden die je tegenkomt.
11. Wanneer je alle onderdelen hebt zet je meubel dan stukje bij beetje in elkaar.
12. Gebruik alleen druppeltjes lijm.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen verwachting.
 - De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse ervaringen betrekken. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)

Reflectie

- Wat zien we als we alle ontwerpen bekijken?
- Waarom is jouw ontwerp een echte Rietveld?
- Welke keuzes zijn er gemaakt?
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen?
- Heb je verschillende ontwerpen gemaakt? Waarom heb je voor deze gekozen?
- Zou je dit meubel zelf in huis willen hebben? Denk je dat jouw stoel lekker zit?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk met de kinderen een leuke manier om de gemaakte meubels ten toon te stellen. Misschien is er wel een poppenhuis beschikbaar om in te richten met de zelf ontworpen meubels?

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Grafische vormgeving

B6.1

Opdracht: Maak de omslag van jouw eigen tijdschrift.

Groep:	6
Tijdsduur Kijken:	20 min.
Maken:	deel 1: 30 min fotografie deel 2: 60 min vormgeving
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	papier
Beeldaspecten:	compositie, kleur, typografie
Variatie:	maak een reclameposter voor een zelf bedacht product
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

Achtergrond

Laat verschillende voorkanten/omslagen van tijdschriften zien. Wat valt je op aan de fotografie? Wat voor soort letters worden gebruikt? Waardoor vallen deze op? Vergelijk het met kranten, boekomslagen, reclameposters en posters voor concerten en expositie. Laat ook posters zien van bekende grafisch ontwerpers, zoals Pieter Brattinga, Anthon Beeke. Geef aan dat bijna alles om ons heen behalve de natuur, ontworpen is door mensen. Van postzegel tot plastic tas en van een colafles tot een reclameposter voor een kilo appels. Is dit ook kunst? Waarom wel of niet? Letters, ofwel typografie speelt hierbij vaak een belangrijke rol naast kleurgebruik. De vormgeving voegt niets toe aan het product; de cola wordt niet lekkerder door de vorm van de fles of de kleur van het etiket. Waarom ziet de fles er dan zo uit?

Fotografie is hierbij ook belangrijk. Iedereen maakt foto's. Selfies, vakantiefoto's of op een verjaardag. Maar wanneer noem je fotografie nou kunst? Als een fotograaf op een eigen en bijzondere manier de wereld vastlegt. Hij kijkt daarbij heel goed naar dingen als licht, standpunt, kleur en compositie. Zo kan hij een foto precies maken zoals hij wil zonder dat het toeval is. Een portretfoto is een foto die een persoon of soms een dier laat zien op zo'n manier dat het iets laat zien over de persoon zelf. Maar ook de achtergrond waartegen je hem portretteert speelt een rol. Fotografeer je iemand in een studio of buiten. Bekende fotografen zijn Anton Corbijn, Erwin Olaf e.v.a.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling maakt kennis met de begrippen autonome en toegepaste kunst.
 - De leerling maakt kennis met het werk van verschillende kunstenaars (autonoom en toegepast) (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en kunst gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren en verschillende mogelijkheden uitproberen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Zorg voor voldoende camera's om per tweetal aan de slag te kunnen.

Benodigde materialen deel 1

- fototoestellen
- A4 (foto)papier (voor de juiste printer)

Instructie deel 1

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Geef een korte uitleg over fotografie en het fototoestel.
3. Verdeel in tweetallen.
4. Ieder bedenkt hoe hij/zij graag geportretteerd wil worden: buiten of binnen, tegen welke achtergrond, in het midden of juist niet, enz.
5. De leerlingen geven elkaar duidelijke aanwijzingen over hoe zij vinden dat de foto moet worden.
6. De leerlingen maken portretten tot er een bij zit waarover zij tevreden zijn, experimenteer met licht, standpunt, kleur en compositie.
7. Wissel om: nu is de ander fotograaf.
8. Als het fotograferen klaar is, selecteer dan per persoon de twee beste foto's.

Benodigde materialen deel 2

- (oude) kranten/tijdschriften
- lijm
- scharen
- gekleurd papier
- evt. lettersjablonen
- evt. stickervellen

Instructie deel 2

1. Inmiddels is een van de twee foto's afgedrukt op A4 formaat.
2. Maak een schets op A4 papier hoe de voorkant van jouw tijdschrift eruit gaat zien: Hoe heet jouw tijdschrift? Welk soort letters ga je gebruiken? Wat komt erop te staan? Welke kleuren krijgen de letters?
3. Ben je tevreden over je schets? Begin dan met het uitwerken van je ontwerp op gekleurd papier.
4. Schrijf de titel en knip deze uit. Plak hem nog niet direct vast maar leg hem eerst neer en ga verder met de overige teksten die op de omslag moeten.
5. Denk aan het formaat van de letters en de kleuren in de foto.
6. Je kunt eventueel ook gebruik maken van de letters en koppen die je vindt in tijdschriften of kranten.
7. Ben je helemaal tevreden over de compositie van jouw omslag? Lijm de verschillende onderdelen dan op de foto. En jouw omslag is klaar...

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen verwachting.
 - De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse ervaringen betrekken. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)

Reflectie

- Wat zien we als we ze allemaal bekijken? Welk tijdschrift zou je als eerste pakken in de winkel en waarom?
- Waarom heb je jezelf op die manier gefotografeerd?
- Waarom heb je die kleuren en dat lettertype gebruikt?
- Welke keuzes zijn er gemaakt? (fotografie, kleurgebruik, compositie)
- Heb je verschillende composities uitprobeerde? Wat veranderde er dan?
- Wat vond je ervan om aan deze opdracht te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk met de kinderen een goede plek om alle omslagen ten toon te stellen.

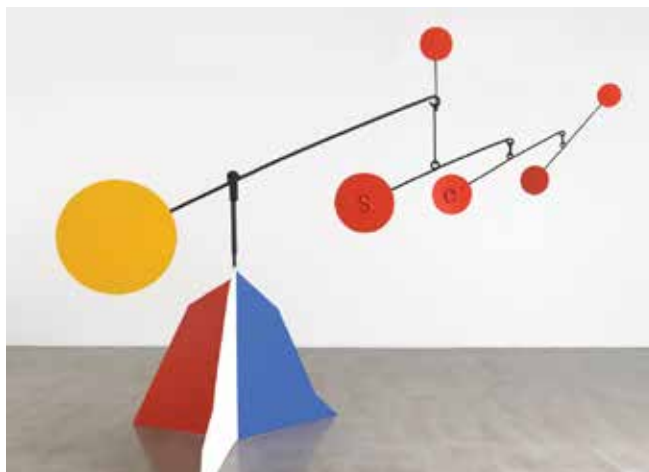
Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Alexander Calder

B6.2

Opdracht: Een luchtige mobile maken.

Groep:	6
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	80 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	metaaldraad en papier
Beeldaspecten:	ruimte, kleur
Variatie:	werk in een groepje aan een groter werk of maak een hangende mobile
Meer informatie:	Boek: 'De draad van Alexander', Sieb Posthuma

De kunstenaar

Alexander Calder (1898–1976) groeit op in een creatief gezin als zoon van een beeldhouwer en een schilderes. Hij studeert eerst werktuigbouwkunde voor hij naar de kunstacademie gaat. Deze technische achtergrond speelt een belangrijke rol in zijn kunst; alles wat hij maakt beweegt. Calder wordt wereldberoemd met zijn open draadsculpturen en mobiles. Het maakte hem tot een van de belangrijkste grondleggers van de moderne kunst.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling maakt kennis met de begrippen autonome en toegepaste kunst.
 - De leerling maakt kennis met het werk van verschillende kunstenaars (autonoom en toegepast) (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en kunst gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.
 - De leerling kan binnen de opdracht experimenteren en verschillende mogelijkheden uitproberen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- ijzerdraad (1,5 mm en 1 mm dik)
- kniptangen
- buigtangen
- halve aardappels (als voetstuk)
- vliegerpapier of ander dun papier
- lijm

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Knip een stuk ijzerdraad van ongeveer 20 cm en buig aan het eind een oogje/rondje: dit is de 'kapstok' waaraan de rest van je mobile komt (het ijzerdraad hoeft niet recht te zijn, laat de bochten en golven er maar in zitten)
3. Leg een halve aardappel op zijn platte kant op tafel.
4. Prik het stuk ijzerdraad netjes in het midden in de aardappel zodat hij stevig staat.
5. Voeg nu aan deze 'kapstok' nieuwe delen toe.
6. Maak flexibele verbindingen tussen de bestaande delen door oogjes aan het ijzerdraad te buigen.
7. Zorg dat je mobile in evenwicht is.
8. Maak ook grotere vormen van ijzerdraad die je aan je mobile toe kan voegen, maar pas op maak het niet te zwaar!
9. Heeft de mobile de vorm die jij wilt?
10. Kies dan kleuren dun papier uit die je met een klein randje lijm vast zet op bepaalde delen van je mobile.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan vertellen over het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen verwachting.
 - De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse ervaringen betrekken. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Calder?
- Welke keuzes zijn er gemaakt? (kleurgebruik, vorm, compositie)
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen? Heb je verschillende composities uitgetoetst? Wat veranderde er dan?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk samen met de kinderen hoe jullie deze kunstwerken ten toon gaan stellen. Misschien is er een mogelijkheid om buiten of voor een open raam uit te proberen of deze Calders ook bewegen in de wind en hoe?

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Andy Warhol

B7.I

Opdracht: Selfie in de stijl van Andy Warhol.

Groep:	7
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	deel 1: 60 deel 2: 40 min.
Verwoorden:	30 min.
Dimensie:	vlak
Materiaal:	linosnede
Beeldaspecten:	compositie, kleur, vorm
Meer informatie:	internet, Pinterest

De kunstenaar

Andy Warhol (1928-1987) was een Amerikaanse kunstschilder, graficus, fotograaf en filmer. Hij wordt gezien als de belangrijkste kunstenaar van de popart. De naam 'popart' is afgeleid van 'popular art'. Popart is een stroming in de moderne kunst met als voornaamste kenmerk het in beeld brengen en verheerlijken van de consumptiemaatschappij. Hierdoor stond de popart dicht bij het leven van de gewone mens en was minder elitair dan de stromingen daarvoor. Warhol begon als reclametekenaar. Aan het begin van de 60-er jaren begon hij als kunstenaar. Hij introduceerde alledaagse consumentenproducten in zijn kunstwerken, zoals de soepblikken van Campbell, de Coca Cola flessen of het dollarbiljet. Met behulp van zeefdrukken ontstonden grote series werken van o.a. Marilyn Monroe, Elvis Presley of politieke thema's. Warhol gebruikte bestaande foto's die hij bewerkte.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan een relatie leggen tussen beeldaspecten, materialen en technieken en de keuzes die de kunstenaar daarin heeft gemaakt.
 - De leerling kan autonome en toegepaste kunst van elkaar onderscheiden en benoemen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2).
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Laat voor deze les portretten zien die door Andy Warhol gemaakt zijn. Bespreek de opvallende kenmerken: stripachtige stijl, kleurgebruik, herhaling.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan zelfstandig binnen kaders onderzoeken op welke manier hij de beeldende opdracht kan uitvoeren en een uitvoeringsplan maken.
 - De leerling kan zijn plannen binnen kaders uitvoeren en gebruik maken van zijn kennis van beeldaspecten, materialen en technieken en eigen ideeën. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Voor dit zelfportret in de stijl van Andy Warhol hebben de kinderen een portretfoto van zichzelf nodig. Maak foto's van alle leerlingen tegen een lichte achtergrond. Bepaal het formaat van het linoleum aan de hand van de gemaakte foto's.
- Zorg voordat je afdrukken gaat maken voor voldoende ruimte om de afdrukken neer te leggen.

Benodigde materialen deel 1

- portretfoto's van alle leerlingen
- overtrekpapier
- potloden
- carbonpapier
- plakband
- linoleum
- breekmes voor het op maat snijden van het linoleum
- metalen liniaal
- snijmat
- gutsen voor linoleum
- evt. futselplanken

Instructie deel 1

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Neem de portretfoto en leg hier overtrekpapier op.
3. Trek de portretfoto over: je mag hierbij best grof te werk gaan en alleen de grote delen van het portret overnemen.
4. Is het gelukt en ben je nog herkenbaar? Neem dan een stuk linoleum van het juiste formaat en leg deze voor je op tafel.
5. Leg hierop carbonpapier met de inktkant op het linoleum en je portret erbovenop.
6. Maak dit eventueel vast met plakband zodat de verschillende vellen niet verplaatsen.
7. Trek je portret over met potlood.
8. Klaar? Controleer voordat je alles van het linoleum afhaalt of je portret inderdaad op het linoleum staat.
9. Leg uit dat linoleum drukken een hoogdruktechniek is, dat wil zeggen dat op de delen die je wegsnijdt geen verf komt.
10. Denk goed na welke delen je weg gaat snijden en welke je laat staan in je portret.
11. Kleur de delen die je weg gaat snijden met potlood zodat je je niet kunt vergissen.
12. Regels voor het gutsen:
 - je hand is altijd achter de guts.
 - draai het linoleum en niet je guts zodat je altijd van je af werkt.
 - guts niet te diep: zorg dat de puntjes van je guts boven het linoleum uit blijven steken.
 - snijd eerst de lijn om het vak heen dat je uit gaat gutsen en daarna de binnenkant, zo krijg je mooiere lijnen.
13. Snijd nu de delen die je weg wilt hebben uit met je guts.
14. Klaar? Controleer je linsnede dan of hij overal diep genoeg is uitgesneden, snijd eventuele hoge ribbeltjes weg.

Benodigde materialen deel 2

- linoleumrollers of kwasten
- diverse kleuren blockprint of acrylverf
- wit en gekleurd papier (A4 of A5)
- groot vel papier
- lijm

Instructie deel 2

1. Is je lino-snede klaar? Dan kunnen we het portret af gaan drukken!
2. Rol het linoleum gelijkmatig in met de roller in de gewenste kleur of gebruik een kwast.
3. Leg een vel (gekleurd) papier klaar.
4. Draai je lino-snede om en leg hem met de ingerolde kant op het papier.
5. Verschuif hem niet en duw hem stevig met alle kanten op het papier.
6. Pel het papier er af en bekijk je eerste afdruk. Heb je genoeg verf gebruikt?
Heb je het goed verdeeld of zijn er nog kale plekken? Zijn er nog delen die je beter weg moet snijden?
7. Ga door met afdrukken maken totdat je ten minste vier afdrukken hebt met verschillende kleurcombinaties (verf-papier).
8. Laat de afdrukken goed drogen.
9. Kies de mooiste vier uit, maak een mooie compositie en plak ze op het grote vel papier.

Verwoorden!

Vorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan zijn mening geven en formuleren en maakt daarbij gebruik van zijn kennis en inzicht in beeldende disciplines.
 - De leerling kan aan de hand van een opdracht laten zien dat hij enige kennis heeft van en inzicht heeft in kunst en cultuur: (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Warhol?
- Welke keuzes zijn er gemaakt? (kleurgebruik, lijnvoering, vlakken)
- Waarom heb je voor deze kleuren gekozen? Heb je verschillende kleuren uitgetest? Wat veranderde er dan?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk met de kinderen een goede plek om deze kunstwerken ten toon te stellen.

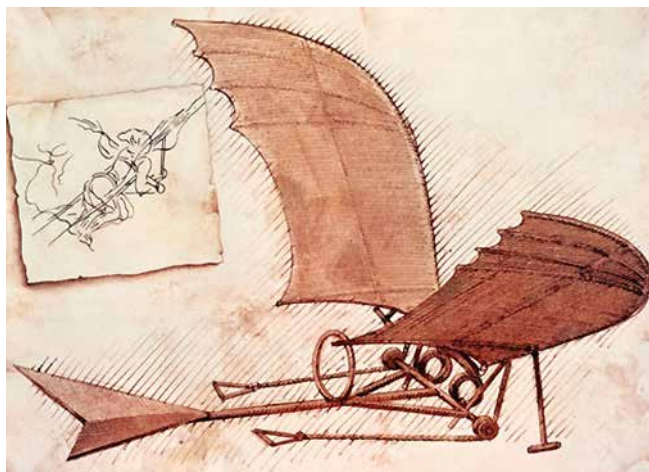
Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Leonardo da Vinci

B7.2

Opdracht: Ontwerp een vaar-, vlieg-, rijtuig zoals Da Vinci dat deed.

Groep:	7
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	70 min.
Verwoorden:	20 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	karton, kosteloos materiaal
Beeldaspecten:	constructie
Variatie:	in groepjes werken aan een groot ontwerp
Meer informatie:	zoek contact met een ontwerp bureau of de TUDelft

De kunstenaar

Leonardo da Vinci (1452 - 1519) was een bekende Italiaanse kunstenaar. Naast schilder, beeldhouwer en architect was hij ook uitvinder, ingenieur en nog heel veel meer. Er wordt wel gezegd dat hij het beste voorbeeld uit de geschiedenis is van een homo universalis, dat betekent iemand die bijna alles kan. Naast het schilderen van onder andere de Mona Lisa was hij ook erg geïnteresseerd in het menselijk lichaam. Daarover was in die tijd nog niet veel bekend. Hij leerde zichzelf de anatomie van het menselijk lichaam door mensen te ontleiden. Leonardo was ook een echte uitvinder. Veel van zijn uitvindingen waren heel bijzonder voor zijn tijd. Een van de thema's waar Da Vinci erg in geïnteresseerd was, was vliegen. Hij ontwierp mechanische vleugels, een parachute, een helikopter en zelfs een deltavlieger.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan een relatie leggen tussen beeldaspecten, materialen en technieken en de keuzes die de kunstenaar daarin heeft gemaakt.
 - De leerling kan autonome en toegepaste kunst van elkaar onderscheiden en benoemen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan zelfstandig binnen kaders onderzoeken op welke manier hij de beeldende opdracht kan uitvoeren en een uitvoeringsplan maken.
 - De leerling kan zijn plannen binnen kaders uitvoeren en gebruik maken van zijn kennis van beeldaspecten, materialen en technieken en eigen ideeën. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.
- Voor deze opdracht heb je kosteloos materiaal nodig. Begin op tijd met verzamelen van deze materialen.

Benodigde materialen

- schetspapier
- potloden
- kosteloos materiaal, zoals doosjes, plastic flessen, doppen, plastic zakken, enz.
- satéprikker
- ijsstokjes
- schilderstape evt. in verschillende kleuren
- ijzerdraadjes (vuilniszakken)
- prikpen

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Begin met het maken van een schets van jouw vaar/vliegmobiel. Wat kan jouw mobiel: rijden, varen of vliegen of misschien wel alledrie? Hoe zien de verschillende onderdelen eruit? En hoe ga je ze straks aan elkaar maken?
3. Ben je tevreden over je ontwerp? Zoek dan een goede basis voor jouw mobiel, bijvoorbeeld een plastic fles of een kartonnen doosje.
4. Zoek per onderdeel de juiste materialen uit waar je het uit gaat maken.
5. Er zijn verschillende manieren om de onderdelen aan elkaar te maken: prik gaatjes en gebruik ijzerdraad, gebruik satéprikker of plak het netjes vast met tape. Lijm werkt meestal niet zo goed bij dit soort materialen.
6. Maak een staart, wielen, kleine of juist reusachtige vleugels, een zeil, enz. Kortom: gebruik je fantasie om een spannende mobiel te maken die zo uit het schetsboek van Da Vinci kan zijn gekomen!

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan zijn mening geven en formuleren en maakt daarbij gebruik van zijn kennis en inzicht in beeldende disciplines.
 - De leerling kan aan de hand van een opdracht laten zien dat hij enige kennis heeft van en inzicht heeft in kunst en cultuur: (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)

Reflectie

- Wat zien we als we alle resultaten bekijken?
- Waarom is jouw mobiel een echte Da Vinci?
- Welke keuzes heb je gemaakt?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Is jouw kunstwerk ook in het echt uit te voeren en kan hij dan ook varen, vliegen of rijden? Wat kan evt. het probleem zijn?
- Welke titel geef je jouw mobiel? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

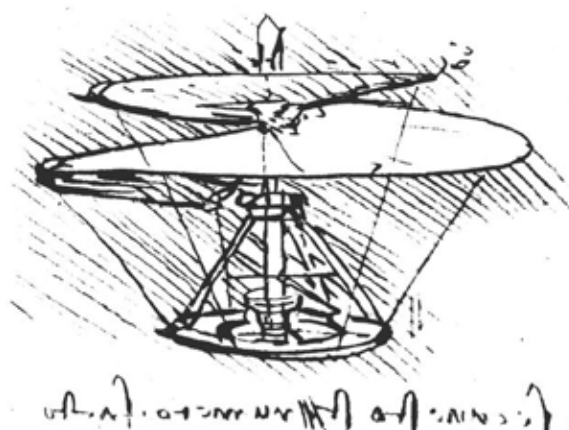
Presentatie

Bedenk samen met de kinderen een leuke manier om deze resultaten ten toon te stellen. Het is leuk om de vliegma-chines op te hangen in de klas of in een andere ruimte in school.

Misschien kunnen de snelle werkers wel een decortje maken voor de rijdende en varende mobielen.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Van Rembrandt tot Victor en Rolf

B8.1

Opdracht: Ontwerp een accessoire of sieraad.

Groep:	8
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	90 min.
Verwoorden:	30 min.
Dimensie:	vlak en ruimtelijk
Materiaal:	potlood/papier, diverse materialen
Beeldaspecten:	ruimte, compositie, kleur
Variatie:	kledingstukken ontwerpen of bestaande kleding 'pimpen'.
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest, modetijdschriften

Achtergrond

Heb je wel eens naar een modeshow gekeken van een beroemde ontwerper? In hun kleding herken je stijlen uit voorbije eeuwen. De geschiedenis van kleding, ook wel kostuumgeschiedenis genoemd, is nog steeds een belangrijke inspiratiebron voor de huidige mode. Kijk maar eens naar de schilderijen van Rembrandt. Vooral in de 18e eeuw was niets te gek: rokken waren supergroot, korsetten ontzettend strak. Bewegen was bijna niet mogelijk. De kleding die zij dragen is totaal anders dan nu. Toch zie je bij de allernieuwste ontwerpen van bijvoorbeeld Victor en Rolf ook bepaalde elementen terugkomen. In een heel nieuw jasje natuurlijk: andere stoffen, andere kleuren. Niet altijd zijn de ontwerpen draagbaar, maar is dat eigenlijk wel nodig?

Kijken!

Voorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan een relatie leggen tussen beeldaspecten, materialen en technieken en de keuzes die de kunstenaar daarin heeft gemaakt.
 - De leerling kan autonome en toegepaste kunst van elkaar onderscheiden en benoemen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Voorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan zelfstandig binnen kaders onderzoeken op welke manier hij de beeldende opdracht kan uitvoeren en een uitvoeringsplan maken.
 - De leerling kan zijn plannen binnen kaders uitvoeren en gebruik maken van zijn kennis van beeldaspecten, materialen en technieken en eigen ideeën. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- schetspapier
- potloden
- stoffen
- grote vellen stevig papier
- ribkarton
- plastic
- ijzerdraad
- wol
- naald en draad
- nietmachines
- stokjes
- tiewraps

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Maak op het schetspapier minimaal vier ontwerpen voor een accessoire (hoed, kraag, riem, enz.) of sieraad. Denk hierbij aan vorm en functie, draagbaarheid, enz.
3. Kies een ontwerp en werk deze op A4 papier uit. Kleur hem ook en denk na over de constructie.
4. Maak je ontwerp op ware grootte met de aanwezige materialen.

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan zijn mening geven en formuleren en maakt daarbij gebruik van zijn kennis en inzicht in beeldende disciplines.
 - De leerling kan aan de hand van een opdracht laten zien dat hij enige kennis heeft van en inzicht heeft in kunst en cultuur. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)

Reflectie

- Wat zien we als we alle resultaten bekijken?
- Aan welke periode doet jouw ontwerp denken?
- Ben je tevreden over je ontwerp en de uitvoering?
- Klopt het ontwerp met de uitvoering? Waarom wel, waarom niet?
- Welke keuzes heb je gemaakt? Waarom?
- Aan wie zou je dit ontwerp willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit ontwerp te werken?
- Heb je iets nieuws geleerd bij deze opdracht?

Presentatie

Bedenk samen met de leerlingen een leuke manier om de resultaten te laten zien. Misschien een echte modeshow of een groepsfoto met alle resultaten?

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Henri Moore/Barbara Hepworth

B8.2

Opdracht: Boetseer een abstract figuur.

Groep:	8
Tijdsduur Kijken:	30 min.
Maken:	60 min.
Verwoorden:	30 min.
Dimensie:	ruimtelijk
Materiaal:	klei
Beeldaspecten:	ruimte, vorm, structuur, compositie
Variatie:	Beeldhouwen in speksteen of zandsteen
Meer informatie:	o.a. internet, Pinterest

De kunstenaar

Henry Moore (1898-1986) en Barbara Hepworth (1903-1975) waren beiden belangrijke Engelse beeldhouwers. Henry Moore werd vooral bekend door zijn grote abstracte bronzen en marmeren sculpturen van het menselijk lichaam. Moore was graag in de natuur en haalde hier dan ook veel inspiratie uit. Zo verzamelde hij in zijn atelier allerlei voorwerpen zoals botten, stenen en drijfhout. Deze vormen zie je vaak terugkomen in zijn kunstwerken. Barbara Hepworth ontmoette Henry Moore in haar studententijd en de twee werden vrienden. Waar Moore zijn werken vooral horizontaal zijn, had Hepworth een voorkeur voor verticale beelden. Beiden begonnen ze met blokvormige hoofden, maar Barbara stapte later over op beelden met een holle kern. Aan de beelden van beide kunstenaars is duidelijk te zien dat zij eenzelfde stijl hadden.

Kijken!

Vorbereiding

- Bedenk welk KJK-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan een relatie leggen tussen beeldaspecten, materialen en technieken en de keuzes die de kunstenaar daarin heeft gemaakt.
 - De leerling kan autonome en toegepaste kunst van elkaar onderscheiden en benoemen. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Bedenk hoe je dit leerdoel kunt bereiken (kijk voor voorbeeldvragen in bijlage 2)
- Verzamel informatie over de kunstenaar en zijn kunstwerken.
- Zoek afbeeldingen en filmpjes op van het werk van deze kunstenaar.

Lessuggestie

- Deel de verzamelde informatie, afbeeldingen en filmpjes met de leerlingen.
- Vertel wat de opdracht is bij 'Maken' zodat de leerlingen hier alvast over na kunnen denken.

Maken!

Vorbereiding

- Bedenk welk MAAK-leerdoel je wilt benadrukken en wat hiervoor nodig is.
 - De leerling kan zelfstandig binnen kaders onderzoeken op welke manier hij de beeldende opdracht kan uitvoeren en een uitvoeringsplan maken.
 - De leerling kan zijn plannen binnen kaders uitvoeren en gebruik maken van zijn kennis van beeldaspecten, materialen en technieken en eigen ideeën. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)
- Controleer of de benodigde materialen op voorraad en in goede staat zijn.
- Zet de tafels in een handige opstelling en richt ze in met de benodigde materialen.

Benodigde materialen

- chamotteklei (fijn) 12 stukken uit een brood van 10 kilo
- mirettes
- spatels/ijsstokjes
- kleisnijder

Instructie

1. Haal nog even op wat bij het 'Kijken!' besproken is.
2. Boetseer een beeld in de stijl van de kunstenaars.
3. Kies of jouw beeld horizontaal of verticaal komt te staan.
4. Maak een stevig voetstuk.
5. Zorg dat je beeld aan alle kanten interessant is om naar te kijken. Maak je ronde randen of rechte of een combinatie? Moet er een gat in komen? Bestaat je beeld uit een deel of meerdere delen?
6. Houd rekening met de regels voor boetseren: niet te dunne randen, vanwege het risico op afbreken, werk uit een bonk klei, plak zo min mogelijk stukjes klei aan je beeld of maak het heel goed vast.
7. Optie: je kunt de beelden schilderen, als je dit goud-, zilver- of bronskleurig doet wordt het een echt kunstwerk!

Verwoorden!

Voorbereiding

- Bedenk welk VERWOORD-leerdoel je wilt benadrukken:
 - De leerling kan zijn mening geven en formuleren en maakt daarbij gebruik van zijn kennis en inzicht in beeldende disciplines.
 - De leerling kan aan de hand van een opdracht laten zien dat hij enige kennis heeft van en inzicht heeft in kunst en cultuur. (zie ook de leerdoelen van groep 1+2, 3+4, 5+6)

Reflectie

- Wat zien we als we alle kunstwerken bekijken?
- Waarom is jouw kunstwerk een echte Moore/Hepworth?
- Waarom heb je voor deze vorm gekozen?
- Welke titel heeft jouw beeld? Waarom?
- Wat was moeilijk te maken/ Wat was makkelijk?
- Aan wie zou je dit kunstwerk willen geven? Waarom?
- Wat vond je ervan om aan dit kunstwerk te werken?
- Als jouw kunstwerk een plekje buiten zou krijgen waar vind jij dan dat ie zou moeten komen te staan?
- Wat heb je geleerd bij het maken van dit kunstwerk?

Presentatie

Bedenk samen met de leerlingen hoe jullie deze kunstwerken ten toon gaan stellen. Misschien een echte beeldentuin in de klas of in een andere ruimte van de school. Zorg dat de beelden veilig staan en niet omgelopen kunnen worden.

Beoordeling

Om het eindresultaat van deze opdracht te beoordelen kun je bijlage 4 als leidraad gebruiken.

Leerdoelen beeldend

bijlage I

Culturele competenties:	KIJKEN Receptief vermogen	MAKEN Creërend vermogen	VERWOORDEN Reflectief vermogen
Focus	kunstwerk	(leerling) als kunstenaar	(leerling als) publiek
Subdomeinen	<u>medium & boodschap</u> Al sinds mensenheugenis gebruiken mensen kunst om verhalen te vertellen. Waarom? En wat is het verhaal dat vertelt wordt? Waarom zijn bepaalde zaken uit het verleden de moeite waard om bewaard te worden? Objecten uit het verleden, rituelen, gebruiken en kunst spelen een belangrijke rol.	<u>inspiratie & vormgeving</u> Inspiratie is de bron van de kunstenaar én de ontwerper. Waar haal je inspiratie vandaan? Uit jezelf of uit je omgeving? Inspiratie staat aan de ene kant van het ontwerpproces, de uiteindelijke vormgeving aan de andere kant.	<u>identiteit & diversiteit</u> Kunst en cultuur bieden de ruimte om je eigen identiteit te ontdekken en te ontwikkelen, door jezelf te vergelijken met anderen, door het kennismaken met kunstuitingen van anderen en door jezelf in beeld, muziek, taal en/of beweging uit te drukken.
Kerndoelen (zie www.tule.slo.nl)	PO 56: Beeldende kunst als aspect van cultureel erfgoed	PO 54: Beeldende vorming	PO 55: Kunstzinnige oriëntatie
Uitwerking Primair onderwijs	De leerling leert te kijken naar beeldende kunst, zowel binnen als buiten de school. Het leren begrijpen en waarderen van kunst is een belangrijk onderdeel hiervan.	De leerling leert door het maken van een beeldend werkstuk de toepassing van diverse materialen en technieken en kan zo eigen gevoelens uitdrukken, ervaringen vastleggen en verbeelding vormgeven.	De leerling leert te verwoorden wat ze van hun eigen en andermans werk vinden en wat ze tijdens het creatief proces hebben geleerd. Hierbij hoort ook het reflecteren op werk van kunstenaars.

Primair Onderwijs jaar 1 + 2	KIJKEN Receptief vermogen	MAKEN Creërend vermogen	VERWOORDEN Reflectief vermogen
	De leerling kan beeldende kunst in de leefomgeving herkennen.	De leerling kan onderwerpen uit zijn beleavingswereld gebruiken als inspiratiebron voor beeldend vormgeven.	De leerling kan vertellen over zijn beeldende werk.
	De leerling kan praten over bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst.	De leerling kan binnen het onderwerp kennis maken met materialen, technieken en beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur).	De leerling kan kijken naar en praten over het werk van groepsgenoten.
	De leerling kan een verhaal verzinnen rondom beelden.	De leerling kan de gebruikte materialen en gereedschappen benoemen en kent de regels voor goed en veilig gebruik.	

Primair Onderwijs jaar 3+4 (zie doelen groep 1+2)	KIJKEN Receptief vermogen	MAKEN Creërend vermogen	VERWOORDEN Reflectief vermogen
	De leerling kan bepaalde beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur) in beeldende kunst benoemen.	De leerling kan rekening houden met de richtlijnen van de opdracht.	De leerling kan aan de hand van zijn werkstuk vertellen over het verloop van zijn werkproces.
	De leerling maakt kennis met het werk van een beeldend kunstenaar of ontwerper.	De leerling kan een persoonlijke invulling geven aan de opdracht.	De leerling kan het verschil in aanpak zien en benoemen tussen zijn eigen werk en dat van zijn klasgenoten.
		De leerling kan binnen de opdracht experimenteren met beeldaspecten of materialen of technieken.	

Primair Onderwijs jaar 5 +6 (zie doelen groep 1+2 en 3+4)	KIJKEN Receptief vermogen	MAKEN Creërend vermogen	VERWOORDEN Reflectief vermogen
	De leerling maakt kennis met de begrippen autonome en toegepaste kunst.	De leerling kan aspecten van wereldoriëntatie en beeldende vormgeving en kunst gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk.	De leerling kan vertellen over het werkproces en zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen verwachting.
	De leerling maakt kennis met het werk van verschillende kunstenaars (autonoom en toegepast)	De leerling kan binnen de opdracht experimenteren en verschillende mogelijkheden uitproberen.	De leerling kan een relatie leggen tussen oplossingen in zijn eigen werk en dat van kunstenaars en daarbij binnen- en buitenschoolse ervaringen betrekken.
		De leerling kan zijn plannen volgens een bepaalde werkvolgorde uitvoeren.	

Primair Onderwijs jaar 7 +8 (zie doelen groep 1 t/m 6)	KIJKEN Receptief vermogen	MAKEN Creërend vermogen	VERWOORDEN Reflectief vermogen
	De leerling kan een relatie leggen tussen beeldaspecten, materialen en technieken en de keuzes die de kunstenaar daarin heeft gemaakt.	De leerling kan zelfstandig binnen kaders onderzoeken op welke manier hij de beeldende opdracht kan uitvoeren en een uitvoeringsplan maken.	De leerling kan zijn mening geven en formuleren en maakt daarbij gebruik van zijn kennis en inzicht in beeldende disciplines.
	De leerling kan autonome en toegepaste kunst van elkaar onderscheiden en benoemen.	De leerling kan zijn plannen binnen kaders uitvoeren en gebruik maken van zijn kennis van beeldaspecten, materialen en technieken en eigen ideeën.	De leerling kan aan de hand van een opdracht laten zien dat hij enige kennis heeft van en inzicht heeft in kunst en cultuur.

Kernvragen bij Kijken

bijlage 2

Onderstaande vragen kunnen dienen als leidraad om in een groep een gesprek te voeren over kunst. De onderliggende subvragen kun je toespitsen op het specifieke (kunst)werk dat je beschouwt.

1. Wat is je eerste indruk?

Vraag kinderen naar hun eerste associaties. Vaak doen ze dat al spontaan. Ga er nog niet te diep op in. Wie wil er iets over vertellen? Is er iets dat je opvalt?

2. Wat zie je precies?

Met de vraag wat zie je? stimuleer je kinderen goed te kijken en te beschrijven wat zij zien.

- Wat is het voor een soort (kunst)werk en waar zie je dat aan? (Schilderij, tekening, foto, beeldhouwwerk, gebruiksvoorwerp, gebouw, enz).
- Hoe groot is het in werkelijkheid?
- Wat stelt het (kunst)werk voor? Is het abstract?
- Bij architectuur en gebruiksvoorwerpen: wat is het voor een gebouw of gebruiksvoorwerp?
- Hoe is het gemaakt? Wat valt je op als je let op het gebruik van het materiaal en techniek?
- Wat valt op als je kijkt naar het gebruik van beeldaspecten als kleur, vorm, lijn, textuur, ruimte en compositie. (Stel niet alle beeldaspecten aan de orde, maar alleen die beeldaspecten die relevant zijn voor het werk)

3. Wat betekent het, denk je?

Meestal vraag je niet letterlijk: wat betekent het? Dat is te moeilijk. Je zult deze vraag moeten toespitsen. De kern daarbij is dat de kinderen ontdekken waar het (kunst)werk over gaat.

- Wat roept het werk bij jou op? (gevoelens, gedachten, fantasieën)
- Waar gaat het over? Wat gebeurt er, is er gebeurd of zal er gebeuren?
- Wat willen, denken, voelen mensen of dieren die zijn afgebeeld in het werk?
- Welke sfeer roept het werk op? Waar doet het je aan denken?
- Zou dit in werkelijkheid ook zo zijn? In hoeverre maakt de kunstenaar zijn eigen werkelijkheid?
- Welke titel zou jij bedenken voor dit werk?
- Heb je een idee wat de maker (kunstenaar) met dit werk wil vertellen?
Welke titel heeft hij/zij bedacht? Lijkt het op ander werk van deze kunstenaar?
- Wat weet je over de achtergrond van het werk?
Waar staat of hangt het werk? Wanneer is het gemaakt?
Welke functie heeft het werk? Hoe was dat vroeger?
- Bij architectuur en gebruiksvoorwerpen:
Voor wie is het bedoeld? Mannen, vrouwen, kinderen, mensen met een speciaal beroep, etc.
Moet het voorwerp vooral handig en functioneel zijn? (gebruiksfunctie) of moet de gebruiker er ook mee kunnen laten zien dat hij bijvoorbeeld modern, rijk, stoer, sportief is? (communicatieve functie).

4. Hoe weet je dat?

In de praktijk zullen de vragen over wat je ziet en wat het betekent vaak niet zo strikt gescheiden zijn. Zowel kinderen als volwassenen hebben de neiging om steeds te pendelen tussen waarnemen/analyseren aan de ene kant en interpreteren aan de andere kant als ze kijken naar een kunstwerk.

Kinderen interpretern wat ze zien en gebruiken daarbij hun eigen ervaringen als referentiekader. Dat is prima. Het gaat er in de eerste plaats om wat zij zelf denken. Met de vraag: Hoe weet je dat? Kun je dat ergens aan zien? breng je ze steeds weer terug naar het kunstwerk. Je vraagt ze om goed te kijken en hun antwoorden met elementen uit het werk (voorstelling, gebruik van beeldaspecten, materialen en technieken) te onderbouwen. Het is belangrijk om verschillende kinderen aan het woord te laten en hen te leren verschillende interpretaties tegen elkaar af te wegen.

Nadat de kinderen hun eigen interpretatie hebben gegeven, kun je eventueel achtergrondinformatie geven over de context waarin het werk is ontstaan. Deze informatie kun je als leraar inbrengen of je kunt kinderen een zoekopdracht geven. De antwoorden roepen weer nieuwe vragen op. Op die manier help je kinderen hun referentiekader uit te breiden.

5. Wat vind je ervan?

Wat vind je van het (kunst)werk? Wat maakt dat je dit vindt? Is je mening nu je langer gekeken en een erover gepraat hebt anders dan je eerste indruk? Waardoor komt dit?

Het is de vraag of het niet belangrijker is, dat kinderen leren een interpretatie te geven dan een oordeel. Toch zijn er situaties waarin keuzes gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld als je samen een keuze moet maken voor het kunstwerk dat je gaat lenen in de kunsttuitleen. Dan is het van belang dat kinderen leren hun keuze te onderbouwen en ontdekken dat er verschillende meningen zijn die je tegen elkaar af kunt wegen.

Bron: SLO, 'In gesprek met het beeld en met elkaar; Beschouwen en reflecteren met kinderen.

Reflectievragen

bijlage 3

	Voor	Tijdens	Na
Proces			
Uitvoering van het werk (algemeen)	Hebben jullie alles begrepen? Wat wil je doen? Wat is je doel? Wat wil je leren? Hoe ga je het aanpakken? Ga je het alleen doen of samen? Wat is de eerste stap die je gaat nemen?	Lukt het? Liggen jullie nog op schema? Ben je op de goede weg? Wat gaat er tot nu toe goed? Hebben jullie tussentijds de werkwijze veranderd? Wat wil je nu al veranderen? Wat kan je daar aan doen?	Was de opdracht duidelijk? Is het gelukt? Is iedereen tevreden over het proces? Wat hadden jullie anders kunnen doen? Wat zouden jullie een andere keer anders doen? Ging er iets mis? Wat vertel je thuis over wat je hebt gedaan/geleerd vandaag?
Samenwerking (interpersoonlijk)	Wat kunnen jullie van elkaar leren? Welke kwaliteiten ga je van elkaar gebruiken? Hoe verdelen jullie onderling de taken? Wat wordt de taakverdeling? Hoe ga je samenwerken? Hoe zorg je ervoor dat iedereen tevreden is? Wat gaat jouw inbreng worden in de groep? Hoe kun je een probleem oplossen?	Hoe gaat het? Zijn de taken nog duidelijk? Klopt de samenwerking? Zijn jullie goed op weg? Heb je genoeg inbreng bij het samenwerken? Doet iedereen mee? Voel je je genoeg betrokken? Ben je tevreden over je eigen rol? Maken jullie gebruik van elkaars kwaliteiten?	Hoe ging de samenwerking? Hoe zijn jullie begonnen? Hoe heeft het samenwerken bijgedragen aan het resultaat? Wat maakte de samenwerking makkelijk/moeilijk? Hoe was de inzet van iedereen? Hoe vond je de werkverdeling? Hoe was jouw inbreng? Werd er naar je geluisterd? Is jouw idee ook gebruikt? Heb je gebruik gemaakt van elkaars kwaliteiten en hoe? Voelde iedereen zich fijn?
Eigen leren (intrapersoonlijk)	Wat wil jij te weten komen? Wat wil jij bereiken? Waar denk je hulp bij nodig te hebben en van wie? Wat is voor jou belangrijk? Wat betekenen jij voor de groep? Wat zijn jouw kwaliteiten en welke ga je inzetten? Waar ga je op letten als je gaat beginnen? Wat is jouw taak? Hoe ga jij dat organiseren? Wanneer ben jij tevreden?	Wat heb je al geleerd? Moet je je eigen doelen bijstellen? Waarom? Wat heb jij tot nu toe ingebracht? Ben je hier tevreden over?	Wat vond je zelf goed of niet goed gaan? Welke problemen kwam je tegen? Hoe voelde je je tijdens de samenwerking? Heb je fijn gewerkt? Wat vond je wel/niet moeilijk? Wat was jouw bijdrage? Wat zou je weer doen? Wat zou je anders hebben gedaan? Hoe pak je het de volgende keer aan? Ben je tevreden over jezelf?
Product			
Resultaat	Wat heb je in gedachte? Wat wil je maken/doen? Waar kun je ideeën opdoen? Naar welk eindresultaat willen jullie toe? Wat heb je hiervoor nodig? Wie kan je om hulp vragen? Wanneer zijn jullie tevreden?	Hebben jullie genoeg materiaal? Hebben jullie hulp nodig? (mens of materiaal) Gaat het lukken? Hebben jullie al verbeteringen aangebracht?	Ben je tevreden over het resultaat? Is het doel bereikt? Is het geworden hoe je het had bedacht? Wat heb je geleerd?

Beoordeling van beeldend werk

bijlage 4

Hoe kun je als leerkracht beeldend werk en het beeldend proces van leerlingen beoordelen? Vaak wordt bij de beoordeling vooral gekeken naar werkhouding; heeft de leerling zijn best gedaan. Het specifieke probleem bij het beoordelen van artistiek werk is dat er meestal juist geen uniforme, voorspelbare resultaten worden verwacht. Het maken van eigen keuzes, en het kunnen toelichten hiervan is juist bij de kunstvakken een belangrijk element. Resultaten van leerlingen zijn vaak persoonlijk en moeilijk onderling te vergelijken.

Toch willen we graag weten wat de leerling wel en nog niet kan. Er is behoefte aan richtlijnen om de vorderingen en ontwikkelingen van leerlingen te kunnen meten. Wat zijn bruikbare vormen om beeldend werk te beoordelen? Welke aspecten komen kijken bij het beoordelen van leerlingen? En hoe pak je het systematisch aan?

Hieronder vind je een 'richtlijn' die als leidraad kan dienen voor het beoordelen van beeldend werk.

1. Terugkoppelen van het proces en het eindresultaat naar de gestelde leerdoelen.
De leerdoelen in de lessen van de E-lijn zijn in algemene bewoordingen beschreven. Voor de gekozen leerdoelen voor KIJKEN, MAKEN en VERWOORDEN kun je aan het eind van de les toetsen of ze geheel of gedeeltelijk behaald zijn.
2. Daarnaast spelen ook de volgende punten een belangrijke rol bij het beoordelen van het beeldende proces en product:
 - Creativiteit (zie onderstaand 5 aspecten van creativiteit)
 - Richtlijnen opdracht
Heeft de leerling gewerkt binnen de kaders van de gegeven opdracht?
 - Techniek
Hoe zit de constructie in elkaar?
Hoe zijn de aangeboden materialen en gereedschappen gebruikt?
 - Begrip en gebruik beeldaspecten (kleur, vorm, compositie, ruimte, textuur)
 - Afwerking

Vijf aspecten van creativiteit

Creativiteit komt bij de beoordeling vaak ter sprake en vinden we belangrijk. Maar wat houdt creativiteit in? Hoe kan het ontwikkeld en gemeten worden? Onderstaande aspecten kunnen een leidraad vormen om de creativiteit en de ontwikkeling daarvan te volgen en beoordelen.

- Nieuwsgierigheid - Het vermogen om interessante en waardevolle vragen te stellen.
Deelkenmerken: vragen stellen, onderzoeken, kritisch zijn over aannames.
- Doorzettingsvermogen
Deelkenmerken: niet opgeven bij moeilijkheden, anders durven zijn.
- Verbeeldingskracht - Het vermogen om originele oplossingen en mogelijkheden te vinden.
Deelkenmerken: spelen met mogelijkheden, verbindingen leggen, intuïtie gebruiken.
- Samenwerken - Het sociale aspect van creativiteit.
Deelkenmerken: producten delen, feedback geven en ontvangen, wanneer nodig goed samenwerken.
- Discipline – De tegenhanger van de 'dromerige', fantasierijke kant van creativiteit, namelijk de kennis en vaardigheden om tot een creatief product en expertise te komen.
Deelkenmerken: technieken ontwikkelen, kritisch reflecteren, maken en verbeteren.

Opdracht:

[illegible]

Scoretabel

I	5	onvoldoende
II	6	matig
III	7	voldoende
IV	8	goed

Kunst in de buurt van...

bijlage 5

Kunst in de buurt van basisschool 't Spectrum

Kunstenaar: Adriaan Nette
Plaats: Schellingstraat, Delfgauw
Materiaal: Aarde, glas en ijzer
Omschrijving: Het object bestaat uit een uitkijktoren van gegalvaniseerd ijzer dat via een wenteltrap bestegen kan worden. In de bovenste ring zijn glazen capsules aangebracht met daarin aarde uit verschillende plaatsen.

Kunstenaar: Herman Kuijer
Plaats: Gouden Ridderplein, hoek Florijnstraat (gevel sporthal)
Materiaal: Glas
Omschrijving: Het object bestaat uit een aantal tl-buizen (17 grote en 8 kleine) in waterdichte kokers met in elke koker twee kleurenfilters. De kleurenfilters zijn zo geplaatst dat er een boeiend kleurenspeel ontstaat.

De lichten gaan dagelijks in een wisselende volgorde aan, branden de gehele nacht en gaan bij het ochtendgloren weer uit. Een deel van de buizen steekt bewust boven de gevel uit zodat zichtbaar is hoe het effect van de kleuren is zonder de lichtweerkaatsing op de gevel.

Kunstenaar: Albert Goederond, Patty Struik (La Salle)
Plaats: Stuiverpad, Delfgauw (naast sporthal)
Materiaal: beton, glas
Omschrijving: Het object bestaat uit een in het voetpad verwerkte strook met zeskantige betonnen tegels, die ijskristallen voorstellen. De ijskristallen zijn gekozen als sublimatie van de watergang die zich naast de gebouwen bevindt. De waterlijn wordt op deze manier doorgetrokken en zet zich voort in een doorlopende lijn. De in de tegels geplaatste kattenogen geven een bijzonder effect in het schijnsel van autolampen of een zaklantaarn. De zijden van de 6 hoeken hebben een lengte van 34 cm en de afstand tussen de verste punten is 68 cm. De diameter van de kattenogen is 5 cm.

Kunstenaar: Lilian Rosenboom
Plaats: Hollandse Tuyn, Delfgauw
Materiaal: beton, glas
Omschrijving: Het object bestaat uit in het wegdek en stoep aangebrachte tegels met bladmotief of glas. Roosenboom laat de geschiedenis van Delfgauw door middel van twee typen tegels zien, de eerste met een bladrelief, de tweede met glas. Waar nu Delfgauw-Emerald is gebouwd, was vroeger veeteelt en glastuinbouw. De tegels met glasstroken (23x2x2) verwijzen naar de toen aanwezige glastuinbouw, de reliëftegels naar het veenweidelandschap.

Kunstenaar: Kees Verschuren
Plaats: rotonde Zuidpoldersingel/Spiegelmakerstraat, Delfgauw
Materiaal: beton
Omschrijving: Het object bestaat uit een grote rood gekleurde zuil, die op een zwarte sokkel in het midden van de rotonde staat. De figuur bovenop de kolom vertegenwoordigt het individu met de Engelse letter I of IK. Onderaan, rond de sokkel staat de tekst: "Emerald/Delfgauw". Op de zuil staan de eerste twee artikelen van de universele verklaring van de rechten van de mens, waarin gesproken wordt over menselijke waardigheid.

Kunst in de buurt van basisschool De Winde

Kunstenaar: Ineke van Dijk
Plaats: Olmendreef, Nootdorp
Materiaal: beton, brons
Omschrijving: Het object bestaat uit een bronzen sculptuur van het Ros Beiyaart met daarop drie van de vier Heemskinderen.

Kunstenaar: Corinne Franzen-Heslenfeld
Plaats: Dorpsstraat, Nootdorp
Materiaal: baksteen, brons
Omschrijving: Het object bestaat uit een bronzen sculptuur van een zittende Cocker Spaniel.

Kunstenaar: Jan Snoeck
Plaats: Paradeplein, Nootdorp
Materiaal: granito, keramiek
Omschrijving: Keramieken beest op een granito sokkel.

Kunstenaar: Jannes Limpberg
Plaats: Prinses Beatrixstraat, Nootdorp
Materiaal: brons, graniet
Omschrijving: Het object bestaat uit een bronzen sculptuur van een geit op een sokkel van graniet keitjes met cement ertussen.

Kunstenaar: J. Kuijpers
Straatnaam: Kievitsbloem/Duizendschoon, Nootdorp
Materiaal: granito, keramiek
Omschrijving: Het object bestaat uit een beeld waarop twee liggende kalfjes met witte ondertonen en blauwe kleurvlekken zijn uitgebeeld.

Kunstenaar: Marcel Smink
Straatnaam: Laan van Nootdorp, Nootdorp
Materiaal: Beton, Bladgoud, Brons
Omschrijving: Een 'landmark' voor op de laan van Nootdorp, een in-/uitvalsweg van het dorp op de grens met Ypenburg Den Haag. Nootdorp dankt zijn ontstaan in belangrijke mate aan het veen en wou deze historie terug zien in de landmark.
 Een grens markeren gebeurt van oudsher met een grenspaal met daarop een wapen. Dat van Nootdorp is van lazuur, beladen met 2 geaffronteerde slangen, staande en pal, alles van goud. Verwijzen naar veengrond is verwijzen naar een slappe bodem. Een verzakking wijst op een slechte ondergrond en een klassieke beeldtaal suggereert ouderdom. Hieruit ontstond de idee voor een scheef staand historiserend standbeeld op sokkel. Met een loodrechte lijn als referentie is scheefheid sterker ervaarbaar. De slangen uit het wapen zijn aanvankelijk als een soort schietlood in het beeld opgenomen, waarop het 'blauwen' van het beeld met lazuur vanzelf volgde. Als symbool zijn ze treffend om de grens met de Den Haag mee te markeren. Tegelijkertijd monumentaliseert de latijnse inscriptie het verdwenen plattelandsdorp wat in toenemende mate oplost in het oprukkend stedelijk veld. De locatie op de middenberm maakt dat het beeld vanuit twee richtingen te zien is. Om een voor of achterkant te vermijden, gaat het beeld met het verkeer mee. Het bestaat uit twee rechterhelften die zijn versmolten tot een lichaam. Het geheel is een helder beeld voor zowel het in- als uitgaand verkeer; direct leesbaar voor de Nootdorper en een markant herkenningspunt voor de buitenstaander.

Kunst in de buurt van basisscholen De Schatkaart en de Josephschool

Kunstenaar: Hans van Bentem
Straatnaam: rotonde Westlaan/Rijskade, Pijnacker
Materiaal: beton, chamotte, keramiek
Omschrijving: Het object bestaat uit een een groen gekleurde hond en een rode vaas, beide van keramiek, geplaatst op twee bakstenen sokkels.

Kunstenaar: Adriaan Bruggeman
Straatnaam: Nobellaan, Troelstralaan, Pijnacker
Materiaal: Beton, Verf
Omschrijving: Het object bestaat uit een betonnen sculptuur van een aantal dolfijnen. Om het kunstwerk heen zijn val tegels geplaatst, dit waarschijnlijk gezien het feit dat het kunstwerk als glijbaan gebruikt wordt.

Kunstenaar: Bram Roth (1916-1995)
Straatnaam: plantsoen Albert Schweizerlaan/Nobellaan, Pijnacker
Materiaal: Beton, Brons
Omschrijving: Het object bestaat uit een bronzen sculptuur van een vrouw met kind (meisje); in de linker hand houdt de vrouw een eivorm vast. Beide figuren zijn geabstraheerd weergegeven.

Kunstenaar: Marijke de Priester
Straatnaam: Groen van Prinsterenlaan, Pijnacker
Materiaal: Beton
Omschrijving: Het object bestaat uit een betonnen sculptuur van een grillige organische vorm met uitsteeksels en een gat in het midden.

Kunstenaar: Adriaan Bruggeman
Straatnaam: Meidoornlaan, Wilgenhof, Pijnacker
Materiaal: Beton, Roze graniet
Omschrijving: Het object bestaat uit een koperen sculptuur van een geabstraheerde knotwilg op drie staanders met een aantal takken.

De rups

Kunstenaar: Adriaan Bruggeman
Straatnaam: Bremlaan, Ligustrumlaan, Pijnacker
Materiaal: Beton, Verf
Omschrijving: Het object bestaat uit een betonnen rups in zes segmenten met ronde gaten in zij- en bovenkant.

Kunstenaar: Karola Pezzaro
Straatnaam: Goudenregensingel, gymzaal Pijnacker
Materiaal: Aluminium
Play-grow

Omschrijving: Het object bestaat uit aluminium sculpturen op de staanders van een rood gepoedercoat hekwerk. Het hekwerk vormt de begrenzing tussen het pad naar de nieuwe gymzaal en het schoolplein van de St. Josephschool. Op school en in de gymzaal staan de mentale, fysieke en sociale ontplooiing van kinderen centraal. "Spel en spelen" wordt gebruikt om "groei en ontwikkeling" te stimuleren. Takvormen en bladeren staan voor groei en ontwikkeling. Stapelvormen, torens, laddertjes en huisjes verwijzen naar spel en spelen.

Zonnebeeld

Kunstenaar: Joost van Santen
Straatnaam: rotonde Oostlaan/Emmastraat, Pijnacker
Materiaal: Lexan, Staalplaat
Omschrijving: Het object bestaat uit een constructie van twee staalplaten van 10 meter hoog met daarop gemonteerd 5 transparant geschilderde platen van UV-werend lexan, die op het zuiden gericht zijn. De zon projecteert de kleuren van de transparante platen op het witte staal. 's Nachts is het kunstwerk verlicht.

Drie honden

Kunstenaar: Bas van Leeuwen
Straatnaam: Acacialaan 8, Pijnacker
Materiaal: Meranti hout, Polyethuraanlak, Verf
Omschrijving: Het object bestaat uit drie geabstraheerde zwarte honden met respectievelijk rode, gele en blauwe oren, neus en poten, op een cirkel van bakstenen.

Kunst in de buurt van basisschool De Poolster

De Noorderling

Kunstenaar: Henk Visch
Plaats: Tolhekplein, Berkel-Rodenrijs

Staande man

Kunstenaar: Erik Buijs
Plaats: Waddenweg bij Anjerdreef, Berkel-Rodenrijs

De Visch

Kunstenaar: Jan Samsom
Plaats: Westerwater, Centrupassage, Berkel-Rodenrijs

Tips voor beeldend werken

bijlage 6

- Kies een opdracht die je zelf ook leuk vind. Het is leerzaam voor de leerkracht en de de kinderen om vol enthousiasme iets nieuws uit te proberen.
- Doe inspiratie op, bijvoorbeeld via Pinterest of websites zoals www.laatmaazien.com
- Maak zelf een proefje dan kom je niet voor verrassingen te staan. (Laat je voorbeeld niet zien om kopiëren te voorkomen).
- Plan genoeg tijd in! Maak eventueel een lesopzet met tijden erbij.
- Bedenk een kapstok of inleiding voor het project of koppel het indien mogelijk aan de lesstof.
- Laat een filmpje zien ter introductie van een project of werkstuk.
- Bereid de les goed voor; zorg dat je de materialen en gereedschappen voor elke stap klaar hebt staan.
- Zorg voor de juiste materialen.
- Zorg voor 'hulptroepen'. Voor een goede begeleiding bij een iets ingewikkelder creatief project is het fijn om ten minste met zijn tweeën te zijn.
- Misschien is het mogelijk structureel, bijvoorbeeld een keer per maand, hulpouder(s) in te roosteren voor ingewikkeldere projecten.
- Leg tijdens de les het werk even stil om een nieuwe stap uit te leggen of iets te verduidelijken.
- Laat tijdens de les werk van kinderen zien om het verschil in aanpak en resultaat te tonen.
- Verlicht of verzwaar de opdracht door onderdelen weg te laten of toe te voegen (foto's maken, verhaal erbij bedenken, expositie inrichten, decor tekenen voor ruimtelijk werkstuk).
- Maak gebruik van de kennis van collega's door geslaagde projecten uit te wisselen (ruil van groep). Vaak is een project in meerdere groepen te doen. Elke groep/kind voert de opdracht uit op zijn eigen niveau.
- Maak met alle collega's afspraken over materiaalgebruik en opruimen.
- Regel een karretje of kastje op wielen om het vervoer van de (basis)materialen laagdrempelig te maken.
- Leg een digitaal portfolio aan van de hele schoolperiode.

